
**Jaarverslag
resultaatverbintenis 2004
tussen de
projectvereniging Archeologische Dienst Waasland
en de
Afdeling Monumenten en Landschappen**

Archeologische Dienst Waasland
Sint-Niklaas, 2005

Auteurs: Jeroen Van Vaerenbergh, Jean-Pierre Van Roeyen, Inge Baetens, Rudiger Van Hove
Redactie: Rudiger Van Hove

4.3 Een dubbele grafcirkel en Gallo-Romeinse resten te Kruikebeke-Hogen Akkerhoek

DE DUBBELE GRAFCIRKEL (FIG. 8)

Aangezien het onderzoek nog niet volledig afgerond is, zal in deze bijdrage enkel een algemeen beeld geschetst worden van de dubbele grafcirkel van Kruikebeke-Hogen Akkerhoek. Naast de ligging en de vondstomstandigheden zal een beschrijving gegeven worden van de structuren die aangetroffen werden, zonder al te diep in te gaan op de keramiek en specifieke dateringen.

De vindplaats situeert zich in de noordoostelijke hoek van de gemeente Kruikebeke (Oost-Vlaanderen), meer bepaald in de ambachtelijke zone Hogen Akkerhoek, gelegen langs de E17, op ca. 1 km van de Schelde. Zoals het toponiem doet vermoeden, vinden we de site op een hoger gelegen plaats (+10 m TAW). Deze locatie stond bekend voor zijn uitstekende akkerlanden op de droge tot matig natte lemige zandgronden. In het paleolandschap was de dubbele grafcirkel gelegen op een zandige verhevenheid. Langs de noordwestelijke zijde werd de plaats begrensd door de vallei van de Zwaluwbeek en langs de zuidwestelijke zijde door een ondiepe depressie; hierin werden heel wat scherven aangetroffen waarvan het merendeel uit de latere periodes van de Metaaltijden lijkt te stammen (Late Bronstijd en IJzertijd). De grafcirkel nam dus een opmerkelijke plaats in het toenmalige landschap in. Vooral door intensieve landbouwactiviteit is dit microreliëf volledig verdwenen.

In december 2003 ging de N.V. Solco van start met graafwerken ter voorbereiding van de bouw van een loods op een perceel palend aan de reeds bestaande bedrijfsgebouwen. De ligging vlakbij de site van Kruikebeke-Argex⁷³, met sporen uit de IJzertijd en voornamelijk de Gallo-Romeinse periode, evenals de nabijheid van de beekvallei, maakten dat een archeologische werfcontrole noodzakelijk was. Net op tijd konden nog de resten van een greppel en vier paalkuilen gevrijwaard worden van vernieling door de graafmachine. De zone ten noordwesten ervan, in de richting van de beek, was jammer genoeg reeds te diep afgegraven waardoor hier geen sporen meer vastgesteld konden worden. De zuidoostelijke zone bleef onaangeroerd.

Eind januari 2004 ging de Archeologische Dienst Waasland van start met het noodonderzoek van de aanwezige structuren. Snel werd duidelijk dat de greppel die reeds aangesneden was, deel uitmaakte van een dubbele circulaire structuur die zich uitstrekte in zuidoostelijke richting. De ligging in een hoek van een akker met diepe spit- en ploegsporen langsheen de perceelsgrachten en de nabijheid van de bedrijfsparking, maakten dat slechts een gedeelte van de dubbele circulaire structuur kon onderzocht worden.

De binnengracht heeft een diameter van 9,80 m (centrum gracht), een maximale breedte van 1,40 m en een maximaal bewaarde diepte van 0,70 m. Het grachtprofiel vertoont steile wanden en een afgeronde tot vlakke bodem. In de grachtvulling kunnen drie pakketten onderscheiden worden: Geheel onderaan treffen we een beigegrijze, licht organisch-zandige vulling aan. De steile helling en scherpe begrenzing aan de onderkant van het grachtprofiel wijzen op een afwezigheid van erosie en doen vermoeden dat de bodemvulling korte tijd na het graven van de gracht afgezet is. Dit bodempakket wordt gevolgd door een geelbeige zandige vulling, die wellicht ook in een vrij korte tijdspanne ontstaan is. Opvallend is ook dat er geen archaeologica in aangetroffen werden. Bovenaan vinden we een bruinzwart organisch-zandig pakket, met plaatselijk een grotere homogenisering van de top. Langs de westzijde werd op het contact tussen de meer en de minder gehomogeniseerde vulling een concentratie van dikwandig schervenmateriaal aangetroffen. Een eerste evaluatie heeft aangetoond dat de scherven wellicht kunnen gedateerd worden in de Vroege/Midden-Bronstijd (2000/1800 - 1050 voor Chr.)⁷⁴. Het is niet uitgesloten dat deze scherven afkomstig zijn van het centrale graf of een secundaire bijzetting.

De buitengracht heeft een diameter van 27,20 m (centrum gracht), een maximale breedte van 2,25 m en een maximaal bewaarde diepte van 0,78 m. Het grachtprofiel heeft een afgeronde tot vlakke bodem en schuin oplopende wanden. Opmerkelijk is dat op een dieper niveau in het zuidwestelijk deel de buitengracht onderbroken is op. Wellicht werd de cirkel in verschillende segmenten uitgegraven. Ook hier konden drie opvullingspakketten onderscheiden worden, hoewel met een iets andere samenstelling: Net als in de binnengracht vinden we op de bodem beigegrijs zandig materiaal. Erboven treffen we een heterogeen zandige vulling aan; deze is omvangrijker langs de binnenzijde van de gracht en

wordt gekenmerkt door een opeenvolging van meer en minder organisch-zandige laagjes. Deze specifieke depositie is mogelijk ontstaan ten gevolge van een geleidelijke erosie van het bermlichaam tussen de buiten- en de binnengracht, waarin zich opeenvolgende begroeiingshorizonten ontwikkeld hebben. Een alternatieve verklaring voor de alternerende pakketten die voornamelijk onderaan voorkomen, is een opvulling met plaggen⁷⁵. Opvallend is de minimale aanwezigheid van archaeologica. Geheel bovenaan is de gracht gevuld met gehomogeniseerd, bruinzwart organisch-zandig materiaal, waarin zich het meeste schervenmateriaal bevond. Een eerste oppervlakkige evaluatie van het schervenmateriaal⁷⁶ heeft aangetoond dat deze organisch-zandige vulling zich geleidelijk heeft ontwikkeld tijdens de Late Bronstijd (1050 - 800 voor Chr.) en de IJzertijd (800 voor Chr. - 70 na Chr.).

Langs de zuidwestelijke begrenzing van de buitengracht bevonden zich drie kuiltjes, gekenmerkt door een houtskoolrijke vulling die enkele verbrande scherven bevatte. Aangezien ze de kromming van de gracht volgen, kunnen ze gerelateerd worden aan de circulaire gracht. Hebben we hier te maken met de restanten van een palenkrans? Zowel ten zuiden als ten noorden ervan konden echter geen gelijkwaardige kuiltjes aangetoond worden, hoewel we er rekening mee moeten houden dat deze zones meer onderhevig zijn geweest aan diepspitten en ploegen enerzijds en de recente graafwerken anderzijds.

Centraal binnen de twee concentrische cirkels werd een rechthoekige kuil aangesneden van 1,60 bij 1,40 m en een maximaal bewaarde diepte van 0,30 m. De kuil bevat twee zandige vullingspakketten: Een grijs zandig bodempakket waarin zich slechts enkele scherven bevonden, en een bruinzwarte houtskoolrijke topvulling waarin het merendeel van de keramiek aangetroffen werd evenals een beperkt aantal verbrande botfragmentjes. De spreiding van de scherven wijst erop dat de potten reeds gebroken waren vóór ze in de kuil gedeponerd werden. Een eerste onderzoek van het schervenmateriaal heeft aangetoond dat de kuil wellicht geen deel uitmaakte van de originele dubbele grafcirkel, maar een latere toevoeging was. Vermoedelijk kan ze gekoppeld worden aan de gehomogeniseerde, humeuze topvulling van de buitengracht. Gedetailleerd onderzoek zal hier meer duidelijkheid rond moeten scheppen.

Tenslotte werden er nog enkele kuilen aangesneden die op basis van hun superpositie ten opzichte van de dubbele grafcirkel kunnen gedateerd worden in een latere periode, wanneer de circulaire grachten reeds geheel of gedeeltelijk gevuld waren. Al deze kuilen zijn gevuld met organisch-zandig materiaal en zijn sterk gebioturbeerd. Vier kuiltjes kunnen met elkaar verbonden worden tot één structuur, mogelijk een spijkertje, die gedeeltelijk over de noordwestelijke zone van de buitenste gracht gebouwd werd.

De datering van houtskool en meer gedetailleerd onderzoek van de keramiek zullen in de toekomst bijdragen tot het beter begrijpen van de dubbele grafcirkel van Kruibeke-Hogen Akkerhoek. Aangezien de gemeente Kruibeke van plan is om de ambachtelijke zone uit te breiden in de richting van de Zwaluwbeek zal verdere archeologische opvolging moeten uitwijzen of het bij deze ene vondst blijft.

DE GALLO-ROMEINSE RESTEN (FIG. 7)

Bij de aanleg van een wegracé rondom het nieuwe gebouw van de N.V. Solco in het najaar van 2004, op enkele tientallen meter ten westen van de dubbele grafcirkel, kwamen verscheidene Gallo-Romeinse sporen aan het licht. Door de laattijdige melding konden de graafwerken niet van bij aanvang gevolgd worden en waren de grondsporen bij aankomst reeds afgetopt door de graafmachine.

Een eerste groep van grondsporen die aangetroffen werd, zijn de paalkuilen. Hoewel verschillende paalkuilen weggegraven waren door de machine, kon toch een oost-west georiënteerd, tweeschepig gebouw afgelijnd worden (b ca. 6 m). Het gebouw zet zich verder in zuidelijke richting, maar dit gedeelte kon nog niet onderzocht worden. Kenmerkend zijn de diepe kuilen van de nokpalen met revolvertasvormig profiel en de ondiepe kuilen voor de wandpalen (die grotendeels verdwenen zijn). De beperkte hoeveelheid keramiek uit de paalkuilen wijst op een Gallo-Romeinse datering. *Tegula-* en *imbrex*fragmenten, kenmerkend voor gelijktijdige sites uit het Waasland, ontbreken volledig.

Ten zuiden van het gebouw werden twee brandrestengraven aangesneden. Eén graf was te diep weggegraven, waardoor enkel nog de bodem van de houtskoolleens overgebleven was. Het tweede graf, dicht bij het gebouw, was beter bewaard. In de rechthoekige kuil was zowel de houtskoolleens als een deel van de zandvulling bewaard gebleven. In het zuidelijke uiteinde van de houtskoolleens werd een

concentratie van sterk aangetaste scherven aangetroffen. Ook enkele fragmenten van ijzeren spijkers en verbrande botresten behoorden tot de grafinhoud. De aanwezigheid van vaatwerk uit het gebied van de Maas verwijst naar een datering op het einde van de 2de eeuw⁷⁷.

Het feit dat de vindplaats aansluit bij de Zwaluwbeekvallei en dat de gelijkaardige (gelijktijdige?) Gallo-Romeinse site van Kruibeke-Argex⁷⁸ vlakbij gelegen is, wijst op het archeologische belang van deze zone. Bij wegeniswerken die in het voorjaar van 2005 gepland zijn, zal op zijn minst het vervolg van het tweeschepig gebouw aangesneden worden.

J. Van Vaerenbergh

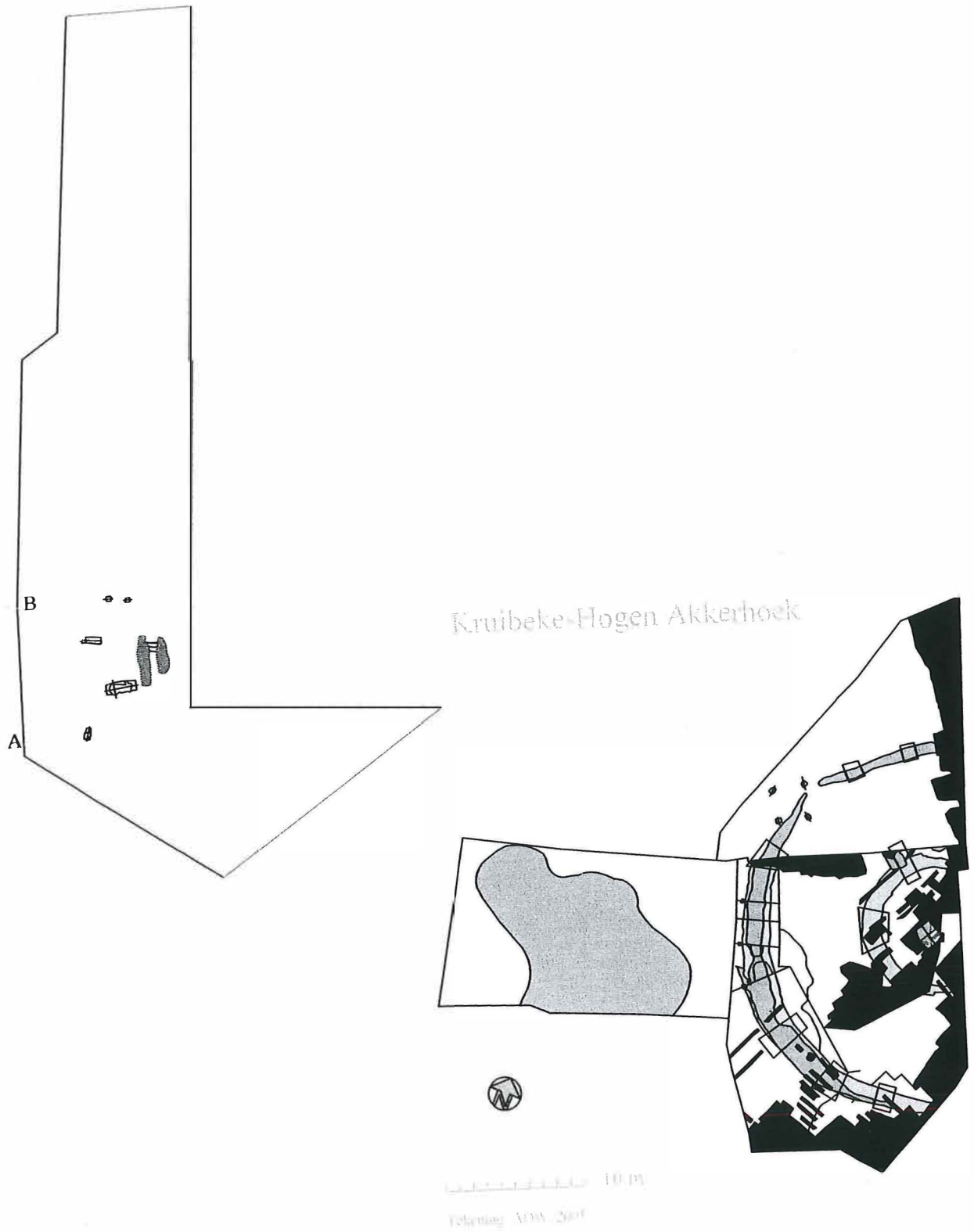

Fig. 7. Kruibeke-Hogen Akkerhoek: overzichtplan.

Fig. 8. Kruibeke-Hogen Akkerhoek: de dubbele grafcirkel.